

BẢO VỆ VÀ PHÁT TRIỂN SÁNG TẠO CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN, TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH TRONG TÌNH HÌNH MỚI

GS TRẦN NHÂM

1 Ngày nay, nhiều dòng tư tưởng, nhiều quan điểm sai trái nhân danh là dân chủ, được truyền bá qua các bài viết, bài nói hoặc công khai, hoặc bí mật, phát tán rộng rãi khắp nơi. Thậm chí, họ còn qua mạng internet để tuyên truyền cho những luận điểm chống chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh. Họ hăng hái làm một cuộc đảo lộn trắng đen, lật ngược phải trái, xét lại các luận điểm cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh từ điểm xuất phát đến mục đích cuối cùng của nó.

Thực chất đó là một cuộc đấu tranh quyết liệt, dai dẳng giữa hai hệ tư tưởng, hai lập trường chính trị và hai lý tưởng đối lập nhau. Tấn công vào chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh là tấn công vào nền tảng tư tưởng của Đảng Cộng sản, gốc rễ của chủ nghĩa xã hội; là tấn công vào thế giới quan, cơ sở khoa học của đường lối chính trị của Đảng, cũng có nghĩa là tấn công và xóa bỏ những thành quả cách mạng mà nhân dân ta đã đạt được dưới sự lãnh đạo của Đảng trong 80 năm qua.

Đứng trước sự tấn công dù vô tình hay cố ý của những người chống lại chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, công tác tư tưởng, lý luận của chúng ta có phần bị động, né tránh, không công khai phản bác, làm cho họ “được đằng chân, lân đằng đầu”. Mặt khác, công tác lý luận của ta cũng chưa nhận rõ tình huống có vấn đề của việc nhận thức

và vận dụng chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh, buộc chúng ta phải đánh giá và làm rõ. Cần thấy rõ tình huống có vấn đề ấy chính là cuộc khủng hoảng về nhận thức lý luận đối với chủ nghĩa Mác - Lênin. Lẽ ra, công tác lý luận phải khách quan đánh giá lại về những giá trị đích thực, căn bản, có tính định hướng, chỉ đường của chủ nghĩa Mác - Lênin, những trí thức mới của thời đại cần tiếp tục bổ sung, làm phong phú thêm học thuyết Mác - Lênin, đủ sức giải đáp các vấn đề cơ bản, cấp bách do cuộc sống đặt ra; về những nhận thức phiến diện, sai lầm về chủ nghĩa Mác - Lênin đã gây ra những hậu quả có hại về lý luận và trong hoạt động thực tiễn; về một số vấn đề của lý luận Mác - Lênin không còn phù hợp và bất cập với giai đoạn hiện nay, là lực cản đối với tư duy mới tiếp tục phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin.

Trước tình hình đó, công tác lý luận phải được định hướng đi vào nghiên cứu những lĩnh vực chuyên sâu, làm rõ những vấn đề cấp bách và cơ bản sau:

Một là, nhanh chóng tiếp cận với những lý luận, phương pháp luận hiện đại của chủ nghĩa Mác - Lênin và đưa nó lên tầm cao mới. Tổng kết và khái quát được những bước tiến bộ và thay đổi trong tự nhiên, xã hội và tư duy của nền văn minh nhân loại đã được tích lũy cho đến nay. Khoa học Mác - Lênin cần làm rõ mẫu số chung đang

phát triển trong tri thức của nhân loại và trở thành chủ thể của mẫu số chung ấy. Cần nhận rõ, trên mặt bằng mới của tri thức, những khác biệt không thể vượt qua giữa các loại quan điểm, trường phái, khoa học Mác - Lênin cần xây dựng hệ thống của mình thông qua sự tranh luận, cọ xát thường xuyên theo tinh thần khoa học với tất cả các trường phái khoa học và phân khoa học. Tuyệt đối hóa mặt đối lập về hệ tư tưởng mà không tính đến nhân tố hợp lý cần kế thừa trong tri thức khoa học của nhân loại, tức là xa rời tinh thần biện chứng của chủ nghĩa Mác - Lênin, hậu quả là sự chậm phát triển của chính bản thân mình.

Hai là, công tác lý luận không thể bỏ qua thực tế là trong giai đoạn hiện nay, khoa học Mác - Lênin cần nhanh chóng thâm nhập vào tất cả các lĩnh vực tri thức của nhân loại, trở thành hạt nhân của các bộ môn khoa học xã hội và nhân văn. Chỉ có như vậy, khoa học Mác - Lênin mới tiếp nhận được những sự phát triển mới và tìm ra những khái quát chung nhất về sự phát triển của tự nhiên, xã hội và tư duy. Để làm được điều đó, bản thân khoa học Mác - Lênin phải được bổ sung và phát triển, vươn lên tầm cao của trí tuệ, xứng đáng giữ vai trò thế giới quan và phương pháp luận của các bộ môn khoa học khác. Yêu cầu đó vượt quá khả năng trí tuệ của những cá nhân riêng lẻ. Ở đây, trí tuệ tập thể có tầm quan trọng đặc biệt. Các chương trình khoa học và công nghệ cấp nhà nước nghiên cứu một cách tổng hợp với sự tham gia của nhiều ngành khoa học, nhiều chuyên gia giỏi thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau, cho phép tập hợp được tinh hoa trí tuệ để cùng giải quyết các vấn đề lý luận và thực tiễn cấp bách và lâu dài của đất nước.

Ba là, trong khi học tập, nghiên cứu và vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin,

cần nắm vững mối quan hệ biện chứng giữa lý luận và phương pháp của chính bản thân học thuyết ấy. Phương pháp biện chứng là sợi chỉ đỏ xuyên suốt toàn bộ học thuyết Mác - Lênin với tư cách là một chỉnh thể thống nhất không thể chia cắt. Nó là linh hồn sống toát lên từ mỗi bộ phận, mỗi nguyên lý, mỗi luận điểm mà ở đó tất cả đều thể hiện nguyên tắc thống nhất giữa lý luận và thực tiễn. Chính vì thế, để hiểu đúng chủ nghĩa Mác - Lênin, điều quan trọng nhất là phải hiểu sâu, nắm chắc phương pháp biện chứng và năng lực xử lý vấn đề do cuộc sống đặt ra. Như thế thì dù cho từng luận điểm cụ thể của chủ nghĩa Mác - Lênin có thể bị lạc hậu so với thực tiễn do điều kiện lịch sử cụ thể đã vượt qua, nhưng tinh thần biện chứng của nó thì vẫn sống mãi với thời gian.

Nhấn mạnh phương pháp biện chứng duy vật không có nghĩa là từ đó cho rằng trong chủ nghĩa Mác - Lênin, cái còn có giá trị chỉ là phương pháp, còn lý luận và học thuyết thì đã lỗi thời. Hiểu như thế không đúng! Thật ra, trong chủ nghĩa Mác - Lênin, phương pháp và lý luận bao giờ cũng thống nhất với nhau, gắn kết chặt chẽ không thể tách rời, bởi không thể nào nghiên cứu và vận dụng sáng tạo lý luận, học thuyết của chủ nghĩa Mác - Lênin mà lại không nắm vững phương pháp biện chứng của nó. Phương pháp thể hiện và xuyên suốt trong học thuyết là linh hồn sống của lý luận, còn lý luận là sản phẩm tất yếu của sự vận dụng phương pháp vào thực tiễn. Chủ nghĩa Mác - Lênin luôn luôn là học thuyết mở và không ngừng phát triển chính là nhờ sự thống nhất biện chứng, sự gắn bó hữu cơ giữa phương pháp và lý luận. Chính vì vậy, nó mới xứng đáng giữ vai trò nền tảng tư tưởng và kim chỉ nam cho hành động của các đảng cộng sản.

Bốn là, công tác lý luận cần đặt ra nhiệm vụ vừa cơ bản, vừa cấp bách là vấn đề bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin. Bảo vệ là giữ vững những nguyên lý, những quan điểm cơ bản đúng đắn và có ý nghĩa phổ biến của chủ nghĩa Mác - Lênin. Phát triển là phát huy, đi sâu sáng tạo trên cơ sở kết hợp với những điều kiện mới, vấn đề mới, nhiệm vụ mới phát sinh. Có bảo vệ mới làm cho chủ nghĩa Mác - Lênin cùng cố, giữ vững được trận địa và phát huy được ảnh hưởng. Có phát triển mới làm cho chủ nghĩa Mác - Lênin thích ứng với mọi hoàn cảnh lịch sử cụ thể, có sức sống dồi dào và không ngừng sáng tạo, luôn luôn đứng vững trên tuyến đầu của thời đại. Chủ nghĩa Mác - Lênin tồn tại qua thế kỷ XIX, rồi trải qua thế kỷ XX và nay lại đi vào thế kỷ XXI, vượt qua bao nhiêu bão táp, chứng tỏ sức sống và sự thiên biến vạn hóa của nó rất kỳ diệu, dựa trên sự thống nhất giữa bảo vệ và phát triển.

Việc bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin trong điều kiện lịch sử mới của thế kỷ XXI vừa có thuận lợi, vừa có những khó khăn thách thức và trách nhiệm nặng nề. Thuận lợi lớn nhất là chủ nghĩa Mác - Lênin đã tích lũy được nhiều kinh nghiệm lịch sử thành công cũng như thất bại của những thế kỷ mà nó đã trải qua 160 năm, nhất là sau cuộc khủng hoảng và thoái trào vào cuối thế kỷ XX, chủ nghĩa Mác - Lênin bắt đầu hồi phục, lại phát sáng và thăng hoa khi bước vào thế kỷ XXI. Vào thời điểm giao thoa giữa hai thế kỷ, lại xuất hiện lý luận đổi mới và cải cách ở phần còn lại của thế giới xã hội chủ nghĩa, đặc biệt là Việt Nam và Trung Quốc. Đó là sự thể hiện có sức thuyết phục nhất của việc bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin trong điều kiện lịch sử mới. Đó cũng là sự chuẩn bị hành trang quan trọng nhất về hệ tư tưởng

để chủ nghĩa xã hội bước vào thiên niên kỷ mới và tiếp tục tiến lên.

Mặt khác, sự sụp đổ và tan rã của Liên Xô và các nước xã hội chủ nghĩa Đông Âu vào cuối thế kỷ XX vẫn còn đọng lại trong ký ức của mọi người trên hành tinh, đó là sự bàng hoàng và tổn thương, sự mất mát về tình cảm của loài người đối với chủ nghĩa Mác - Lênin và chủ nghĩa xã hội, sẽ còn lâu nữa mới trở lại bình thường. Lại thêm các chính khách, các nhà chiến lược phương Tây, các học giả tư sản, kể cả những người cộng sản dao động và hoài nghi, sẽ còn tiếp tục lợi dụng sự kiện lịch sử chấn động này để làm một cuộc đảo lộn trắng đen, lật ngược phải trái; sẽ còn lợi dụng ưu thế hàng đầu về vật chất của một số nước phát triển để ra sức khoe khoang, khoác lác, và tiếp tục lợi dụng quan niệm dân chủ, nhân quyền, tôn giáo, quan niệm giá trị, lối sống buông thả, cực đoan của phương Tây để tha hồ chỉ trích và thách thức chủ nghĩa Mác - Lênin và chủ nghĩa xã hội.

Tiến trình lịch sử dài lâu của thế kỷ XXI đang ở phía trước, còn phải trải qua những chặng đường đầy biến động, khó lường; những vấn đề xã hội phức tạp trên phạm vi toàn cầu; không ít những âm mưu, hoạt động của các thế lực thù địch sẽ tăng lên. Tình hình đó buộc chủ nghĩa Mác - Lênin và chủ nghĩa xã hội phải chuẩn bị tư tưởng, lý luận để đón nhận những thách thức mới, lớn hơn, và tìm cách khắc phục để vượt qua. Công tác tư tưởng, lý luận phải đề ra nhiệm vụ *giương cao ngọn cờ đổi mới xây dựng chủ nghĩa xã hội, nắm bắt thời cơ, tận dụng các điều kiện có lợi, vươn lên giải quyết những vấn đề cấp bách của thế kỷ mới*, xứng đáng vai trò tiên phong trên con đường vạn dặm mà thời đại đặt ra cho chủ nghĩa Mác - Lênin phải xử lý.

Công tác lý luận phải làm cho toàn Đảng, toàn dân có tầm nhìn thông thoáng, rộng mở, không quá câu nệ và có thái độ cực đoan đối với những sai lầm và sự sụp đổ của Liên Xô và Đông Âu, để từ đó phủ nhận hoàn toàn chủ nghĩa Mác - Lênin, chủ nghĩa xã hội, đồng thời cũng không vì bảo vệ chủ nghĩa Mác - Lênin mà biến nó thành những giáo điều xơ cứng, coi nhẹ yêu cầu đổi mới và phát triển.

Con đường vạn dặm, nhưng bước đi thì mới bắt đầu. Công tác tư tưởng, công tác lý luận phải đưa nhiệm vụ bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh vào chương trình nghị sự của mình. Đồng thời, gấp rút đào tạo một đội ngũ cán bộ vừa tinh thông chủ nghĩa Mác - Lênin, vừa hiểu biết và nắm vững kiến thức về phát triển kinh tế - xã hội và khoa học - công nghệ hiện đại, nắm bắt tình hình thế giới đương đại để đảm đương sự nghiệp kế thừa, bảo vệ, phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin. Đây là một chiến lược lâu dài, là sự nghiệp lớn lao có liên quan đến tiền đồ của nước ta, của cả dân tộc và toàn thể loài người tiến bộ trong thế kỷ XXI.

2. Bước vào thế kỷ XXI, để bảo đảm phát triển nhanh và bền vững, biến nước ta cơ bản thành một nước công nghiệp theo hướng hiện đại vào năm 2020, Đảng ta cần định hướng rõ chiến lược phát triển đất nước, trong đó *chiến lược công tác lý luận* giữ một vị trí quan trọng. Trong định hướng đó, phải đặt chiến lược công tác lý luận là một bộ phận của chiến lược phát triển con người - chiến lược phát triển hướng về nhân dân - lên vị trí hàng đầu.

Đặt chiến lược công tác lý luận trong chiến lược phát triển con người không phải chỉ là phát triển từng mặt nào đó, mà là

phát triển toàn diện cả tư tưởng và văn hóa, cả đạo đức và tài năng, cả trí lực và thể lực, cả tư duy và trí tuệ,... không chỉ của từng con người mà nhìn xa cả thế hệ hôm nay và các thế hệ mai sau. Nghĩa là, chăm lo phát triển, đào tạo, bồi dưỡng sức mạnh vật chất và sức mạnh tư tưởng, tinh thần của con người, tạo nên nguồn lực con người hùng hậu cho đất nước. Chiến lược ấy đòi hỏi phải xác lập những thiết chế xã hội sao cho sự giáo dục của xã hội, giáo dục của nhà trường và giáo dục của gia đình gắn kết với nhau chặt chẽ, để tạo ra một đội ngũ lao động có chất lượng, đủ phẩm chất và tài năng đáp ứng yêu cầu đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa cho vài ba thập kỷ tới cũng như cho lâu dài.

Đặt con người vào vị trí trung tâm của chiến lược phát triển con người chính là lấy con người làm tiền đề và điều kiện cơ bản của chiến lược công tác tư tưởng. Phát triển con người là quá trình kết hợp chặt chẽ giữa tăng trưởng kinh tế với tiến bộ và công bằng xã hội, giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc. Tư tưởng - văn hóa được xem như điểm tựa vững chắc của chiến lược công tác tư tưởng - chiến lược phát triển con người. Chiến lược ấy phải tính đến cội nguồn và các giá trị nền móng của tư tưởng - văn hóa xã hội bằng cách làm giàu, giữ gìn và phát huy tư tưởng truyền thống và bản sắc văn hóa dân tộc. Chính đó là nền móng phát triển sức mạnh tinh thần của con người, đòn bẩy của sự biến đổi giúp con người tự giải phóng và phát huy tiềm năng sáng tạo của mình, tạo lập nên các mối quan hệ tốt đẹp giữa con người với con người. Đây còn là sự giải phóng tư duy, giải phóng trí tuệ, giải phóng nhân cách ra khỏi sự cầm tù của chủ nghĩa giáo điều và chủ nghĩa quan liêu, của sự áp đặt tư tưởng và độc quyền chân lý, của tình

trạng dân chủ hình thức và chính trị hóa các hoạt động của đời sống văn hóa - tinh thần xã hội. Làm chủ về văn hóa - tư tưởng là một bước đột phá về giải phóng cá nhân, tôn trọng và khẳng định cá nhân như một chủ thể mang nhân cách độc lập sáng tạo. Nó đòi hỏi mọi người phải có tư duy phê phán, xóa bỏ tư duy trì trệ, bạc nhược không muốn thử thách trong hiểu biết, khám phá, sáng tạo.

Không có một chiến lược phát triển nào, kể cả chiến lược công tác lý luận, lại không tính đến cội nguồn văn hóa xã hội, lại không xem xét đến những hệ giá trị, thái độ, tín ngưỡng, tập quán cũng như toàn bộ nền móng của lĩnh vực tinh thần. Điều đó chứng tỏ ở đâu có yêu cầu phát triển thì ở đó có yêu cầu văn hóa - tư tưởng. Là mục tiêu, văn hóa - tư tưởng là cái đích nhằm hướng tới của phát triển, hướng tới con người - trung tâm của sự phát triển; không có văn hóa - tư tưởng thì không có phát triển. Không có văn hóa - tư tưởng chung chung, văn hóa - tư tưởng tách khỏi con người. Văn hóa - tư tưởng lấy con người làm trung tâm, văn hóa - tư tưởng vì sự phát triển của con người. Chiến lược công tác lý luận và chiến lược con người thống nhất với nhau nhằm xây dựng một xã hội có văn hóa cao theo định hướng xã hội chủ nghĩa.

Trên ý nghĩa ấy thì việc xây dựng con người, phát triển văn hóa - tư tưởng phải gắn kết với phát triển kinh tế - xã hội. Trong các hành trang mà Đảng và nhân dân phải chuẩn bị bước vào thế kỷ XXI, thì vấn đề con người, vấn đề tạo ra nguồn lực con người, vấn đề phát triển năng lực nội sinh về văn hóa - tư tưởng là những hành trang có ý nghĩa nền móng, đòi hỏi Đảng phải có chiến lược từ ngày hôm qua cho đến hôm nay để chuẩn bị sự phát triển cho ngày mai - cho cả thế kỷ XXI. Đồng thời, trên phạm vi toàn

cầu, chúng ta chứng kiến một bước phát triển giao thời của lịch sử thế giới - bước quá độ từ nền văn minh công nghiệp sang nền văn minh trí tuệ. Về văn hóa thì đó là bước quá độ từ một nền văn minh công nghiệp sang một nền văn minh trí tuệ, một nền văn minh phát triển bền vững mà ở đây con người luôn luôn giữ vị trí trung tâm.

Chiến lược này phải bằng mọi cách phát huy nguồn lực con người, tạo ra nguồn lực văn hóa - tư tưởng nội sinh để đưa đến một bước nhảy mới có thể thích nghi với những chuyển động tăng tốc, dồn dập đang và sẽ diễn ra trong những thập niên tới. Những chuyển động này được thúc đẩy bởi nhiều nguồn lực, nhưng trong đó có hai nguồn lực quan trọng, đó là nguồn lực văn hóa - tư tưởng nội sinh và nguồn lực của cách mạng khoa học và công nghệ hiện đại. Hai nguồn lực này sẽ tạo ra sức mạnh của sự phát triển vượt bậc để đất nước ta có thể từng bước quá độ từ một nền văn minh công nghiệp sang một nền văn minh trí tuệ - một xã hội thông tin.

Chiến lược ấy được xem như là nền tảng tinh thần của xã hội, là điểm tựa tinh thần tạo ra niềm tin cho con người và cả xã hội đi vào hành động thực tế mà bất cứ một chiến lược nào, kể cả chiến lược công tác tư tưởng của Đảng phải xem đó là nội dung cơ bản, là đóng góp quan trọng để đẩy tới sự phát triển. Chiến lược ấy nhằm hướng tới phát huy mọi khả năng và tài trí sáng tạo của toàn Đảng, toàn dân, làm cho kinh tế phát triển, chính trị ổn định, xã hội đồng thuận, dân tộc đại đoàn kết, các giá trị tự do - dân chủ - công bằng - bình đẳng được thực hiện ngày càng tốt hơn, đem lại cho mọi người dân cuộc sống hạnh phúc với đời sống vật chất ngày càng tăng, đời sống tinh thần ngày một tốt, xã hội ngày càng văn minh, tiến bộ.